

Forsøg med Stikkelsbærarter.

Ved Edvard Christiansen og A. Henriksen.

292. Beretning fra Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur.

De i Beretningen omhandlede Forsøg med Stikkelsbærarter danner en Fortsættelse af de Forsøg, som i 1909 blev paabegyndt under Ribe Amts vestre Landboforeningers Havebrugs- og Husmandsudvalg. Sorterne, som har deltaget i Forsøgene, stammer fra den Sortssamling, Forsøgsvirksomheden overtog samtidig med, at de af forannævnte Udvalg paabegyndte Forsøg overgik til Statens Forsøgsvirksomhed og blev underlagt Forsøgsstationen ved Spangsbjerg.

Beretningen, der meddeler Resultaterne af 24 Sorters Bærudbytte ved Blangsted og Spangsbjerg, samt en Beskrivelse af de prøvede Sorter er udarbejdet af Assistent *Aksel Henriksen* og Forstander *Edv. Christiansen*.

Forstanderne ved Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur.

Forsøgenes Anlæg og Sortsvalget.

I Aarene 1909—17 blev der paa Forsøgsarealet under Ribe Amts vestre Landboforeningers Havebrugsudvalg i Boldesager ved Esbjerg gennemført et Sortsforsøg med Frugtbuske: 4 Ribs-, 4 Solbær- og 15 Stikkelsbærarter. Da det var det første Forsøg af sin Art her i Landet, og der saaledes ikke forelaa vejledende Talmateriale til Belysning af nyere og ældre Sorters Ydeevne, blev det, som naturligt var, valgt at prøve en Del af de Sorter, der formeredes mest og havde den største Udbredelse i Planteskolerne.

Følgende Stikkelsbærarter indgik i Forsøget og opføres her i Rækkefølge efter Ydeevne. (Se 134. og 153. Beretning fra Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur):

Grøn- og hvidfrugtede Sorter, plukkede som umodne.
Forholdstal for Udbytte 1911—20.

Whitesmith	100	Profit	59
Keepsake	86	Brougham	51
Gottlieb	79	Favorite	37
Green Willow	66		

Røde Sorter, plukkede som modne.

Achilles	100	Whinhams Industry	55
Sproffens Goliath	95	Non plus ultra	41
London Market	77	William	26
Crown Bob	56	Victoria	22

I 1914 overtog Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur de af Ribe Amts vestre Landboforeningers Havebrugsudvalg paabegyndte stationære Forsøg med Haveplanter samt de ret betydelige Samlinger af Frugtbuske, særlig Stikkelsbær, af hvilke der fandtes ca. 125 Sorter. Frugtbuskene hidrørte for største Delen fra den bekendte Ekspert i Frugtbuske, *Maurer* i Jena, Tyskland.

Efter at der i nogle Aar, i Iagttagelsesplantningen, systematisk var gennemført Vejninger af Udbytte samt bestemt Bærstørrelse m. m., udpegedes paa Grundlag af disse Iagttagelser 24 Sorter til at indgaa i nærværende Forsøg, nemlig 8 grøn- og hvidfrugtede: *Riesen von Coethen*, *Whitesmith*, *Lady Delamere*, *Queen Ann*, *Trasher White*, *Mertensis*, *General* og *Früheste von Neuwied*, og 14 Sorter med røde Bær: *Red Jacket*, *Walhalla*, *Achilles*, *Whinhams Industry*, *London*, *May Duke*, *Jaune rouge*, *Cousin John*, *Alicant*, *Howards Lemcer*, *Sämling von Maurer*, *Dans Mistake*, *Companion* og *Forester*. Endvidere 2 Sorter med gule Bær: *Triumphant* og *Hönings Früheste*.

Af disse Sorter har 3, nemlig *Achilles*, *Whinhams Industry* og *Whitesmith*, været prøvet i det foran nævnte Forsøg i Bol-desager og kommer derved til at faa Betydning som Maalesorter særlig i Forhold til nyere eller ukendte Sorter.

Plantematerialet blev formeret ved Spangsbjerg og bestod af ensartede 2-aarige Planter med godt udviklet Rodnet. Tilplantningen fandt Sted i Foraaret 1924 paa begge Forsøgssteder.

Ved Blangsted var Planteafstanden gennem hele Forsøgsperioden $1.5 \times 2.0 \text{ m} = 33$ Buske pr. Ar. Ved Spangsbjerg var Afstanden i de 4 første Aar $1.25 \times 1.00 \text{ m}$, og derefter ryddedes to Gange med 4 Aars Mellemrum hveranden Række til en Af-

stand af $2.50 \times 2.00 \text{ m} = 20$ Buske pr. Ar. Begge Steder er anvendt 6 Fællesparceller à 24 m^2 , og sammenlagt for begge Stationer dækkede Forsøgene, indbefattet Værnebælter, ca. 1.0 ha.

Ved Tilplantning af større Arealer, hvor Sprøjtingen udføres enten med Tønde- eller Motorsprøjte, vil det være praktisk mellem hver 4. eller 6. Række at indlægge passende brede Færdselsveje og udføre Sprøjtingen fra disse, derved undgaas, at Grene og Bær udsættes for Beskadigelse under Arbejdets Udførelse.

Sygdomme og skadelige klimatiske Forhold.

I Tabel 1 er givet en Oversigt over de Sygdomme, der har optraadt enten aarlig eller mere og mindre periodisk i Forsøget. For Rust (*Puccinia Pringsheimiana*), Bladpletsyge (*Septoria ribis*), Drueskimmel, Skivesvamp (*Gloeosporium ribis*) og Stikkelsbærdræber (*Sphaerotheca mors uvae*) er der givet Karakterer fra 0 til 10 for Angrebets Styrke og Udbredelse paa Blade, Skudspidser og Grene. Tillige er der i Tabellen opført, hvor mange pCt. af de modne Bær der har været angrebne af Drueskimmel, samt raadne og nedfaldne Bær. Og endelig er der i de tre Talkolonner længst til højre opført kg Bær med Dræber ved Blangsted og Spangsbjerg og Gennemsnit for begge Forsøgssteder.

Foruden de foran nævnte Angreb har der et enkelt Aar, 1932, været iagttaget et stærkt Angreb af Frostmaalerlarver (*Cheimatobia brumata*), der fortærede et betydeligt Antal af de lige ansatte Bær, forinden Angrebet blev iagttaget. Særlig ond-artet var Angrebet i Sorten Red Jacket, hvor saa godt som alle Bærrene blev beskadiget. — Larverne gnavede smaa Fordybninger i Bærrene, særlig ved Stilkenden, og alle de paa den Maade beskadigede Bær faldt til Jorden.

Af Optegnelserne fremgaar det, at Red Jacket saa godt som ikke angribes af Rust eller Dræber, hvorfor denne Sort formentlig vil faa en Del Betydning i Smaahaver, hvor det kan knibe med at faa Sprøjtearbejdet gennemført, og tillige til Haver, der ligger nær Kær- eller Mosearealer og som Følge heraf er meget udsatte for Angreb af Stikkelsbær-Skaalrust.

For alle egentlige Erhvervssorter, storfrugtede Stikkelsbær, gælder det, at de, om end i ulige Grad, angribes af Dræber, dog er saa modtagelige for denne Sygdom, at der nødvendigvis

Tabel 1. Oversigt over Sygdomsforholdene.

Sortens Navn	Spangsbjerg, Karakter 0—10 for Angreb af				pCt. af samlet Bærudbytte med Angreb af				
	Rust 1930	Bladpletsyge ¹⁾ Gns. 1930—31	Drueskimmel, døde Grene, 1930	Stikkelsbærdræber, døde Skudspidser. Gns. 1930—31	Drueskim- mel, raadne og ned- faldne. Gns. 1928—30		Stikkelsbær- dræber, Gennemsnit		
					Blangsted	Spangsbjerg	1925—30 Blangsted	1925—34 Spangsbjerg	begge Forsøgssteder
Hvide og grønfrugtede Sorter.									
Riesen von Coethen ..	9.5	3.5	0.2	0.5			4.1	14.7	9.4
Whitesmith	8.0	3.0	0.1	0.4			4.0	13.2	8.6
Lady Delamere	8.0	2.5	0.3	0.9			11.8	20.7	16.3
Queen Ann	8.5	3.0	1.4	2.1			7.8	12.1	10.0
Trasher White	3.0	5.5	0.2	0.3			2.8	17.0	9.9
Mertensis	9.5	7.5	0.4	1.3			4.0	16.1	10.1
General	6.5	5.5	0.6	1.6			11.5	35.6	23.6
Früheste von Neuwied	9.5	7.0	0.7	0.9			6.0	12.8	9.4
Røde og gulfrugtede Sorter.									
Red Jacket	0.0	2.0	0.2	0.0	0.3	8.6	0.0	0.0	0.0
Triumphant, gul	7.5	2.5	0.4	0.6	0.0	2.6	4.2	5.2	4.7
Achilles	7.0	1.0	0.4	0.8	0.1	4.5	10.0	14.1	12.1
Walhalla	9.5	5.0	0.3	0.5	0.2	3.6	5.1	15.3	10.2
Whinham's Industry ..	9.0	6.0	1.1	1.0	0.0	2.6	12.4	11.8	12.1
London	9.0	1.5	0.1	0.7	0.2	4.6	4.3	11.6	8.0
May Duke	10.0	5.5	0.5	1.5	0.1	2.4	9.5	18.1	13.8
Hönings Früheste, gul.	9.0	4.0	0.2	1.1	0.7	0.6	9.9	7.9	8.9
Jaune rouge	7.0	1.0	0.0	0.0	0.0	1.5	8.5	11.7	10.1
Cousin John	8.5	6.0	0.2	0.4	0.3	2.1	1.8	10.4	6.1
Alicant	7.5	4.0	1.9	2.9	0.1	3.9	10.2	17.1	13.7
Howards Lemcer	7.0	3.5	0.0	0.6	0.2	3.7	10.9	25.3	18.1
Sämling von Maurer ..	8.5	6.5	0.4	1.3	0.0	5.4	11.6	13.2	12.4
Dans Mistake	8.5	7.0	0.5	1.4	0.0	6.4	7.0	10.0	8.5
Companion	9.0	7.5	1.8	1.4	0.9	6.1	8.3	20.4	14.4
Forester	ingen Opteg- nelser	8.5	2.7	2.3	0.1	2.6	6.7	13.4	10.1

¹⁾ Bladfald lige efter Bærhøsten.

maa gennemføres en grundig Sprøjtning mod dette Angreb. Selv om det i enkelte Aar med en meget tør Forsommer ikke er paakrævet at sprøjte af Hensyn til Stikkelsbærdræber, vil det dog være uklogt at undlade dette, da Bladpletsyge og Skivesvampangrebet maaske vil blusse voldsomt op og afløve

Buskene, længe forinden Bladene normalt vilde falde, hvilket kan blive til stor Skade baade for indeværende og kommende Aars Bærhøst.

Gennem hele Forsøgsperioden er Sprøjtearbejdet hovedsagelig udført paa følgende Maade: Enten Vinter- eller tidlig Foraarssprøjtning med Svovlkalk. Ved Løvspringets Begyndelse, naar Blomsterknopperne begynde at blive synlige, er anvendt Bordeauxvæske, og denne Sprøjtning er gentaget umiddelbart efter Bæransætningen. Disse to Sprøjtninger er tillige meget virkningsfulde mod Rust og Bladpletsyge. I Sommerens Løb er der, alt efter Vejrets Beskaffenhed og Forekomst af Dræber, sprøjtet 2—3 Gange med Formalin, $\frac{1}{2}$ til $\frac{3}{4}$ pCt. Ved disse Behandlinger maa det iagttages, at Arbejdet ikke udføres i stærkt Solskin, da der saa kan være nogen Fare for Svidning og Skoldning af Blade og Bær paa Buskenes Solside, særlig synes de gulfrugtede Sorter at være ømtaalelige i saa Henseende. Til Sorter som f. Eks. Triumphant og Hönings Früheste bør Formalinen ikke anvendes i større Styrke end $\frac{1}{2}$ pCt.

Særlig til Imødegaaelse af Bladpletsyge og Skivesvamp er der, efter at Bærrene er plukkede, givet en Sprøjtning med Bordeauxvæske. Denne sidste Sprøjtning bidrager meget til, at Bladene bliver siddende paa Buskene, til den normale Løvfaldstid er inde.

Blomstring og Bestøvning.

Med Hensyn til Insekternes, og da særlig Biernes Betydning for Frugtansætningen, er der anstillet nogle Undersøgelser i Aarene 1928—29 og 1931. I de to første Aar er sammenlignet Blomster, der var ladet urørt, med Blomster indhyllede i klare, men tætte Pergamynposer, og i 1931 er tillige undersøgt Virkningen af Indhyllningen i Gazestof, der udelukkede Biernes og andre større Insekters Besøg, men tillod Luftcirkulation omkring de indelukkede Blomster, og tillige kunde ogsaa ganske smaa Insekter passere gennem Maskeaabningerne.

Indhyllning i Pergamynposer er foretaget i 14 Sorter og Isolering med Gazestof i 9 Sorter (se Tabel 2). Fremgangsmaaden har været følgende: Der er optalt ca. 150 Blomsterknopper paa hver af de prøvede Sorter, sædvanlig fordelt paa 2—3 Grene, og ved Siden af hver af de isolerede Grene blev

mærket Kontrolgrenene, hvorpaa der blev talt og kontroleret et lignende Antal Blomster. I alt er der talt og kontroleret 14,361 Blomster.

Tabel 2. Undersøgelser over Bestøvningsforholdene.

Spangsbjerg 1928, 1929 og 1931.

	1928, Antal		1929, Antal		1931, Antal				pCt.-Antal ansatte Frugter		
	Blomster	ansatte Frugter	Blomster	ansatte Frugter	Blomster	ansatte Frugter	Blomster ¹⁾	ansatte Frugter ²⁾	1928-31	1931 ²⁾	
Riesen von Coethen:	Isoleret ¹⁾	134	0	215	2	130	0	111	37	0.4	33.3
	Fri Bestøvning	137	30	204	72	134	102			42.9	
Whitesmith:	Isoleret	137	2	246	7	107	0	107	35	1.8	32.7
	Fri Bestøvning	150	39	194	74	108	76			41.8	
Lady Delamere:	Isoleret	232	3	244	0	112	9	102	24	2.0	23.5
	Fri Bestøvning	230	94	230	76	113	81			43.8	
Queen Ann:	Isoleret	153	1	—	—	127	0	178	13	0.4	7.3
	Fri Bestøvning	164	48	—	—	109	50			35.9	
Mertensis:	Isoleret	158	0	156	3	99	0	129	13	0.7	10.1
	Fri Bestøvning	124	3	152	30	102	55			23.3	
Red Jacket:	Isoleret	242	0	234	14	181	8	—	—	3.3	—
	Fri Bestøvning	199	36	205	82	170	52			29.6	
Walhalla:	Isoleret	185	2	192	3	106	0	126	13	1.0	10.3
	Fri Bestøvning	168	23	183	58	121	71			32.2	
Whinhams Industry:	Isoleret	117	7	168	1	98	0	147	23	2.1	15.6
	Fri Bestøvning	121	21	155	64	128	89			43.1	
Triumphant:	Isoleret	169	2	225	2	146	0	159	10	0.7	6.3
	Fri Bestøvning	176	26	177	44	127	75			30.2	
May Duke:	Isoleret	216	1	195	0	131	0	115	35	0.2	30.4
	Fri Bestøvning	226	7	183	65	135	104			32.4	
Cousin John:	Isoleret	141	2	209	0	125	0	—	—	0.4	—
	Fri Bestøvning	152	19	188	63	160	104			37.2	
Howards Lemcer:	Isoleret	184	14	187	3	113	0	—	—	3.5	—
	Fri Bestøvning	213	78	160	66	94	66			45.0	
Sämling von Maurer:	Isoleret	191	0	134	2	115	0	—	—	0.2	—
	Fri Bestøvning	216	23	138	53	97	53			28.6	
Hönings Fröheste:	Isoleret	135	0	207	0	103	0	—	—	0.0	—
	Fri Bestøvning	160	41	178	43	107	55			31.2	
Gennemsnit:	Isoleret	171	2	201	3	121	1	130	25	1.2	19.2
	Fri Bestøvning	174	35	181	61	122	74			35.6	
Procent:	Isoleret	—	1.2	—	1.5	—	0.3	—	—	—	—
	Fri Bestøvning	—	20.1	—	33.7	—	60.7	—	—	—	—

¹⁾ Isoleret i Pergamynposer. ²⁾ i Gazestof.

I Gennemsnit for alle 14 Sorter har Frugtansætningen paa Kontrolgrenene, der lodes urørte, været følgende: I 1928 har 20 pCt., 1929 34 pCt. og i 1931 61 pCt. af Blomsterne udviklet Frugt. Som det fremgaar af Tabellen, har der praktisk talt

ikke funden nogen Frugtansætning Sted paa de Grene, der var indhyllede i Pergamynposer, Tallene ligger mellem 0 og 2 pCt. Ved Anvendelse af Gazestof var pCt.-Antallet af ansatte Bær i 1931 19 mod 65 paa de Grene, hvortil Bier og andre Insekter havde uhindret Adgang.

Aarsagen til, at Ansætningen svinger saa stærkt fra Aar til Aar paa Kontrolgrenene, der kan betragtes som et Udtryk for Bæransætningen i det hele taget, skyldes for en stor Del Vejrforholdene i Blomstringstiden. I 1928 var Vejret saaledes meget fugtigt, og det var kun undtagelsesvis, at Solen var saa meget fremme, at Bierne var oplagt til at forlade Staderne. I de to følgende Aar, 1929 og 1931, var Vejrforholdene gunstigere i Blomstringstiden, hvilket ogsaa gav sig tydeligt til Kende gennem en betydelig bedre Frugtansætning, idet henholdsvis 34 og 61 pCt. af Blomsterne satte Frugt.

Iagttagelser gennem en Række Aar tyder paa, at Stikkelsbærblomster er meget haardføre over for Kulde; det er flere Gange indtruffet, at Buskene har staaet i fuld Blomst samtidig med, at Nattetemperaturen er gaaet ned paa $\div 3-4^{\circ}$ C, uden at der er iagttaget nogen Skadevirkning deraf. Daarlig Frugtansætning skyldes i langt de fleste Tilfælde, at der enten er for faa Bifamilier i Nærheden, eller ogsaa at Vejrforholdene har forhindret dem i at besøge Blomsterne. Af de ret mange forskellige Insektarter, der kan træffes i Blomsterne, f. Eks. flere Humlebiarter og Fluer, er der dog ingen Tvivl om, at det er Bierne, der i overvejende Grad besøger Bestøvningen. Og det er derfor af stor Betydning, at der i Stikkelsbærarealets umiddelbare Nærhed findes Bifamilier, da deres Nytte uomtvistelig er af stor Betydning for Bestøvningen af Stikkelsbær, hvor Forholdene let kan komme til at ligge saadan, at der kun er enkelte eller ganske faa Dage, hvor Vejret tillader Insekter at flyve ud, og da betyder een eller to kraftige Bifamilier langt mere end de mere spredte og mindre maalbevidste Humlebier og andre tilfældige, arbejdsøgende Insekter.

Optegnelser over Løvspring, Blomstring og Bærplukning.

Gennem en 3-aarig Periode, 1928—30, er der ved Spangsbjerg foretaget Optegnelser over Løvspring og Blomstring samt Tidspunktet for Bærplukningens Begyndelse, Tabel 3. I samme Opgørelse er opført Buskenes Vægt ved Plantningen og Vægt-

Tabel 3. Optegnelser over Vækst, Løvspring, Blomstring og Plukning.

Spangsbjerg.

Sortens Navn	Vægt af 10 Buske ved Plantningen, kg	Karakter for Vækst 0—10. Foraar 1928	Vægt af 10 Buske ved Planteudtynding Efteraar 1928, kg	Forholdstal for Vægt af Buske 1928	Gennemsnit 1928—30					
					Løvspring		Blomstring			Plukning begyndt
					beg.	slut	beg.	fuld	slut	
										Antal Dage senere end Hønings Frøheste
Hvide og grønfrugtede Sorter.										
Riesen von Coethen...	1.4	8	21.4	100	0	0	3	2	2	11/7
Whitesmith	0.8	5	12.4	58	3	2	3	2	2	12/7
Lady Delamere	0.9	8	15.2	71	2	4	5	5	4	14/7
Queen Ann	0.9	7	13.9	65	2	2	6	5	4	14/7
Trasher White	0.8	6	9.1	43	9	7	6	5	4	13/7
Mertensis	0.9	5	9.3	43	5	5	6	4	5	13/7
General	0.7	4	4.7	22	9	7	4	3	3	14/7
Frøheste von Neuwied	0.8	4	4.3	20	6	7	6	5	6	13/7
Røde og gulfrugtede Sorter.										
Red Jacket	1.2	10	21.3	100	3	2	6	7	8	16
Triumphant, gul.	0.8	6	12.2	57	1	0	1	2	1	5
Achilles	1.2	6	9.8	46	5	7	7	6	8	18
Walhalla	1.2	8	14.2	66	6	5	6	6	6	13
Whinham's Industry ..	0.9	7	15.4	72	0	4	3	4	5	4
London	0.9	5	5.9	28	5	7	8	6	7	14
May Duke	0.8	8	15.1	71	6	7	4	3	4	7
Hønings Frøheste, gul.	0.8	7	13.9	65	10/4	20/4	30/4	7/5	15/5	23/7
Jaune rouge	0.9	7	12.6	59	2	2	7	6	7	16
Cousin John	0.9	6	8.9	42	3	4	4	4	4	14
Alicant	0.8	4	3.5	16	7	7	7	6	7	16
Howards Lemcer	0.6	4	4.9	23	9	9	7	6	7	12
Såmling von Maurer ..	0.9	5	6.8	32	5	7	5	4	4	12
Dans Mistake	0.6	3	3.3	15	5	7	5	6	6	11
Companion	0.7	3	3.9	18	0	4	3	4	5	10
Forester	0.9	3	2.5	12						11

forøgelsen indtil Vinteren 1928, da en Udtynding fandt Sted. Sammenholdes Udbytte og Buskenes Vækst fra Plantningen og indtil Rydningen i 1928, fremgaar det tydeligt, at Tilvækst og Ydeevne paa det nærmeste har fulgtes ad, saaledes at de Sorter, der har haft den kraftigste Tilvækst, gennemgaaende har givet det største Udbytte.

Ved Udarbejdelse af de fænologiske Data har Fremgangsmaaden været, at den tidligste af alle Sorterne, Hønings Frøheste,

er benyttet som Maalesort, og Datoerne for dens Løvspring, Blomstring og begyndende Bærmødning findes opførte i Tabellen. For de øvrige Sorters Vedkommende angiver Tallene i de tilsvarende Kolonner, hvor mange Dage de har været bagefter eller senere end Maalesorten. Det fremgaar saaledes af Tabellen, at Sorterne: Red Jacket, Achilles, Jaune rouge og Alicant er meget sildige, omkring 15 Dage senere end Hönings Früheste, medens Triumphant, Whinhams Industry og May Duke hører til de tidlige Sorter og er ca. 6—7 Dage senere end Maalesorten.

For de Sorters Vedkommende, der er plukket som grønne, er Datoerne for Plukningens Begyndelse opførte i Tabellen.

Bærplukningen.

Ved Bærplukningen er Sorterne delt i to Grupper, hvoraf den ene, de grøn- og hvidfrugtede, er plukket grøn, men til Dels fuldt udviklet, medens de gule og røde Sorter er plukkede som modne.

I Praksis vil det sædvanlig være saaledes, at de først nævnte Sorter plukkes i grøn Tilstand, medens en ret stor Part af de røde Bær først bliver plukket, naar de er modne. De grønne og hvidgrønne Bær er ikke meget efterspurgt som modne Spisebær, selv om mange af disse Sorter hyppigt er baade mere tyndskallede og mere velsmagende end de røde Bær. Det er nu en Gang blevet en hævdvunden Skik, at modne Stikkelsbær helst skal være røde eller til Nød gule.

Plukningen af saavel de umodne som de modne Bær er foretaget ad flere Gange, efterhaanden som Bærrene er blevet tjenlige. Ved hver Plukning er Bærstørrelsen bestemt ved at tælle og veje 100 Bær fra hver af Fællesparcellerne. De syge og uanvendelige Bær er opvejet særskilt og efter Beskadigelsens Art delt i Bær med Dræber, der har udgjort den største Part, og Bær med Angreb af Drueskimmel, revnede, skoldede eller nedfaldne. I de Sorter, der er plukkede som grønne, er dog kun taget Hensyn til Stikkelsbærdræberangrebet, da der praktisk talt ikke er forekommet andre Sygdomme af nogen Betydning paa Bærrene, idet Drueskimmel samt revnede Bær og lignende først forekommer under Modningen.

Gennemgaaende har Angrebet af Dræberen været stærkest ved Spangsbjerg, særlig i de første Aar; en Del af Aarsagen

hertil maa formentlig søges i, at der ved Spangsbjerg ikke var Motorsprøjte i de første Aar af Forsøgsperioden, hvorfor Sprøjtingen ikke altid kunde udføres tilstrækkelig hurtig og virkningsfuldt. Muligvis spiller Forskel i Vejrliget paa de to Forsøgssteder ogsaa en Rolle, ofte er der mere diset og taaget under Vækstperioden ved Spangsbjerg, og det er derfor sandsynligt, Stikkelsbældræberen bliver mere ondartet her end ved Blangsted, hvor Somrene i Reglen er mere solrige og tørre.

Tabel 4. Bestemmelse af Bærstørrelse.

Sortens Navn	Vægt af 100 Bær i g. Gennemsnit.							Begge Forsøgssteder
	Blangsted			Spangsbjerg				
	1926 —27	1928 —30	1926 —30	1925 —27	1928 —30	1931 —34	1925 —34	
Hvide og grønfrugtede Sorter.								
Riesen von Coethen.....	485	480	482	323	333	348	336	409
Whitesmith	470	480	476	327	367	348	347	412
Lady Delamere	530	530	530	350	393	400	383	457
Queen Ann	550	590	574	427	483	433	446	510
Trasher White	455	457	456	350	427	390	389	423
Mertensis	460	387	416	380	377	353	368	392
General	625	633	630	363	500	505	461	546
Früheste von Neuwied	560	473	508	463	553	515	511	510
Røde og gulfrugtede Sorter.								
Red Jacket	290	350	326	307	333	417	352	339
Triumphant, gul	400	453	432	360	417	513	438	435
Achilles	540	663	614	530	643	815	678	646
Walhalla	725	817	780	643	753	875	769	775
Whinham's Industry	445	497	476	447	537	503	496	486
London	540	637	598	490	600	790	643	621
May Duke	470	473	472	507	533	600	552	512
Hönings Früheste, gul.....	430	427	428	377	445	498	446	437
Jaune rouge	320	403	370	313	360	490	398	384
Cousin John	500	443	466	417	530	495	482	474
Alicant	500	597	558	445	547	693	589	574
Howards Lemcer	540	610	582	585	727	888	767	675
Såmning von Maurer	550	587	572	623	757	838	749	661
Dans Mistake	590	680	644	490	730	900	726	685
Companion	745	723	732	443	550	1080	730	731
Forester	640	597	614	670	705	823	755	685

Som allerede nævnt, er Bærstørrelsen bestemt gennem hele Forsøgsperioden. Disse Vejninger har stor Betydning for Værd-sættelsen af de enkelte Sorters Brugsværdi, idet store eller i hvert Fald middelstore Bær næsten altid er en Betingelse for, at en Sort har nogen Værdi som Salgsvarer.

Ved saa langvarige Forsøg som de foreliggende, har det ogsaa betydelig teoretisk Interesse at anstille lagttagelser over, hvorvidt Bærrenes Størrelse ændrer sig med Aarene, ud over hvad et særlig gunstigt eller ugunstigt Aar kan være Aarsag til, eller den gennem alle Aarene i det væsentlige har holdt sig uforandret. Som det fremgaar af Tallene i Tabel 4, varierer Størrelsen noget fra Aar til Aar, men der er ikke noget, som tyder paa, at Bærstørrelsen mindskes med Aarene.

For Blangsteds Vedkommende er Tallene paa det nærmeste ens gennem hele Perioden, medens Bærstørrelsen ved Spangsbjerg har været tiltagende med Aarene. Aarsagen til Forskydningen i Bærstørrelsen ved Spangsbjerg maa i nogen Grad søges i, at Buskene i de første Aar var en Del angrebne af Skivesvamp og Bladpletsyge, hvilket hæmmede baade Væksten og Bærrenes Udvikling en Del.

Bærudbyttet i de enkelte Aar. Blangsted.

I Tabel 5 er givet en Oversigt over Høstudbyttet ved Blangsted i Aarene 1925—30. Det fremgaar af Tallene baade fra Blangsted og Spangsbjerg, Tabel 6, at saa godt som alle Sorter har givet et meget lille Udbytte i de første 3 Aar efter Plantningen, og det er først, naar Buskene har naaet en vis Alder og Størrelse, at Udviklingen af Dværggrene og Frugtsporer begynder at tage Fart. Der maa saaledes regnes med, at Stikkelsbær skal staa en 3—4 Aar, alt efter Planternes Størrelse og Alder ved Plantningen, inden den egentlige Bærealder indtræder. Udbyttetallene baade fra de foreliggende Forsøg og Forsøget i Boldesager tyder da ogsaa paa, at Stikkelsbær kan blive staaende paa samme Vokseplads i en Aarrække, uden at Udbyttet af den Grund mindskes. For Blangsteds Vedkommende ligger det saaledes, at Udbyttet er jævnt, men stærkt stigende fra Aar til Aar, og for flere Sorters Vedkommende har Afgrøden i det sidste Aar, 1930, været lige saa stor som i de øvrige 5 Aar tilsammen.

Udbyttetallene viser tillige, at der ikke er udpræget Forskel paa de prøvede Sorter med Hensyn til at være udprægede tidlige eller sildige Bærere. Det laa nær at antage, at nogle Sorter hurtigere end andre naaede Bærealderen og derefter atter blev indhentet og maaske overfløjet af andre, som først

Tabel 5. Forsøgene ved Blangsted 1925—30.
Udbytte i alt, kg pr. Ar.

Sortens Navn	1925	1926	1927	1928	1929	1930	Gsn. 1925 —30
Hvide og grønfrugtede Sorter, plukket halvmodne.							
~ Riesen von Coethen.....	2.4	11.0	22.5	68.9	114.3	252.3	78.6
~ Whitesmith	2.0	9.5	17.2	49.8	79.3	183.8	56.9
~ Lady Delamere	2.6	10.0	20.3	52.2	45.4	181.1	51.9
~ Queen Ann	3.5	11.1	13.8	46.2	38.1	168.1	46.8
~ Trasher White	1.4	6.8	7.9	28.2	28.9	71.5	24.1
~ Mertensis	2.3	7.3	7.0	25.6	24.3	40.0	17.8
~ General	0.5	2.2	5.6	15.9	14.8	37.3	12.7
~ Früheste von Neuwied ...	1.1	4.3	3.2	13.3	11.1	32.2	10.9
Røde og gulfrugtede Sorter, plukket som modne.							
~ Red Jacket	2.9	15.4	56.8	88.6	140.4	216.2	86.7
~ Triumphant, gul.....	3.3	12.7	12.1	57.6	83.9	211.2	63.5
~ Achilles	2.7	8.1	15.7	41.7	62.2	207.5	56.3
~ Walthalla	4.0	11.5	11.8	37.3	33.3	194.0	48.7
~ Whinhams Industry	0.6	7.9	12.7	32.3	74.8	175.0	50.6
~ London	4.2	11.0	17.5	44.2	50.3	147.0	45.7
~ May Duke	2.7	10.4	10.8	39.4	56.0	185.3	50.8
~ Hønings Früheste, gul ...	0.7	3.1	6.7	24.2	63.9	146.7	40.9
~ Jaune rouge.....	1.5	6.5	19.0	26.6	55.5	116.9	37.7
~ Cousin John	1.8	7.5	8.6	33.8	49.8	101.7	33.9
~ Alicant	1.0	4.9	13.8	31.2	52.6	135.4	39.8
~ Howards Lemcer	0.4	4.0	1.0	2.9	19.1	60.3	14.6
~ Sämling von Maurer.....	0.4	2.8	4.1	14.2	8.9	50.3	13.5
~ Dans Mistake	0.5	3.0	4.4	20.3	23.1	57.5	18.1
~ Companion	0.8	3.8	5.7	10.7	8.5	35.8	10.9
~ Forester	0.3	1.3	0.5	1.7	13.1	30.8	8.0

senere naaede den bæredygtige Alder. Men som allerede nævnt, har Forholdet været saadan, at i det store og hele har Udbytte og Tilvækst fulgtes ad.

Spangsbjerg.

Forsøget har her gaaet i 10 Aar. I de første 3 Aar var Udbyttetallene omtrent ens paa begge Forsøgssteder, men i de næstfølgende 3 Aar har Blangsted haft betydelig større Afgroder. Sammenholdes Sorternes Rækkefølge, bliver den omtrent den samme begge Steder med Undtagelse af, at Tallene er størst paa Lerjorden. Muligvis skyldes det for en Del, at Skive-svamp og Bladpletsyge optraadte meget voldsomt i de første Aar ved Spangsbjerg, hvorved saavel Væksten som Bærdbyttet

Tabel 6. Forsøgene ved Spangsbjerg 1925—34.
Udbytte i alt, kg pr. Ar.

Sortens Navn	1925	1926	1927	1928	1929	1930	Gsn. 1925 —30	1931	1932	1933	1934	Gsn. 1925 —34
	Hvide og grønfrugtede Sorter, plukket som grønne.											
Riesen von Coethen..	5.1	4.5	19.2	18.3	66.4	131.2	40.8	73.1	29.2	164.2	275.3	78.7
Whitesmith	3.0	2.2	7.2	11.0	35.0	119.7	29.7	89.7	21.7	153.0	241.7	68.4
Lady Delamere	6.9	10.3	16.4	33.9	26.4	63.7	26.3	85.8	27.2	182.0	244.4	69.7
Queen Ann	10.0	13.0	21.2	25.4	26.9	27.4	20.7	37.4	46.9	150.9	243.8	60.3
Trasher White.	2.0	2.3	4.4	12.8	33.9	81.9	22.9	77.6	4.7	84.6	171.3	47.6
Mertensis	2.1	0.6	0.6	1.1	20.1	53.8	13.1	33.2	2.6	47.0	124.7	28.6
General	0.4	0.3	1.3	5.2	20.3	29.8	9.6	11.2	12.0	63.5	103.3	24.7
Früheste von Neuwied	1.3	1.9	0.7	3.0	24.9	28.6	10.1	26.9	15.3	48.2	106.8	25.8
Røde og gulfrugtede Sorter, plukket som modne.												
Red Jacket.....	11.1	29.0	31.1	48.0	31.3	169.8	53.4	30.6	¹⁾	121.0	146.7	61.9
Triumphant, gul....	10.3	6.7	9.4	35.9	28.1	40.1	21.8	106.8	45.7	211.8	209.7	70.5
Achilles	6.0	6.6	12.4	18.2	65.1	48.1	26.1	102.2	37.9	205.8	268.2	77.1
Walhalla.....	4.5	7.3	14.1	17.2	66.8	101.2	35.2	69.0	8.2	186.8	294.9	77.0
Whinham's Industry..	4.7	4.6	17.2	15.1	51.9	58.5	25.3	85.9	4.7	153.6	239.6	63.6
London	14.3	11.7	16.2	37.1	78.9	65.6	37.3	106.9	48.8	114.7	187.9	68.2
May Duke	3.5	2.0	7.9	10.4	31.0	71.1	21.0	89.1	10.3	141.2	186.0	55.3
Hönings Früheste, gul	0.5	0.3	0.2	0.0	13.3	22.4	6.1	55.5	5.3	179.6	283.0	56.0
Jaune rouge.....	2.2	8.7	18.3	8.2	59.0	29.6	21.0	97.4	19.3	110.7	186.0	53.9
Cousin John	5.7	1.9	3.9	7.6	30.6	59.6	18.2	75.5	8.3	108.9	160.9	46.3
Alicant	0.2	0.0	0.2	0.8	11.5	16.5	4.9	13.1	15.8	30.3	154.4	29.3
Howards Lemcer....	0.0	1.5	1.2	10.6	38.7	31.7	14.0	70.6	21.1	123.8	209.3	50.9
Såmning von Maurer..	0.8	0.6	1.4	8.3	22.2	23.7	9.5	70.0	6.0	42.0	158.6	33.4
Dans Mistake.....	0.2	0.0	0.8	0.3	12.3	9.8	3.9	11.6	3.6	48.2	132.3	21.9
Companion.....	0.1	0.1	0.3	1.5	8.1	2.9	2.2	8.8	1.2	40.8	93.6	15.7
Forester	0.3	0.0	0.3	0.0	9.3	3.5	2.2	4.2	3.1	36.6	99.8	15.7

¹⁾ Blomsterne ædt af Frostmaalere's Larver.

blev svækket en Del. I 1932 blev Udbyttet meget lille, dels som Følge af usædvanlig daarligt Vejr i Blomstringstiden, dels fordi der indtraf et Angreb af Frostmaalere. Larverne gnavede Gruber i de lige ansatte Bær og forårsagede, at mange Bær faldt til Jorden, særlig gik det ud over Sorten Red Jacket, hvor hele Afrøden blev ødelagt i dette Aar.

I de to følgende, og da særlig i det sidste Aar, har Afrøderne været store, og Buskene er fremdeles i kraftig Vækst, og det ser ud til, at de endnu i en Række Aar vil kunne give store og maaske endnu større Afrøder. Dette Spørgsmaal om Varigheden vil blive undersøgt i kommende Aar, da Afrøderne fremdeles i en Række Aar vil blive vejef ved Spangsbjerg.

Tabel 7. Oversigt over Udbyttet.

Blangsted 1925—30 og Spangsbjerg 1925—34.

Sortens Navn	Aarligt Udbytte i alt, kg pr. Ar. Gennemsnit			Forholdstal for Udbytte			100 Bær. Gennemsnit, g.	pCt. Bær med Stikkelsbærdræber Gennemsnit
	Blangsted 1925—30	Spangsbjerg 1925—34	Begge For- søgssteder	Blangsted 1925—30	Spangsbjerg 1925—34	Begge For- søgssteder		
Hvide og grønfrugtede Sorter, plukket som »grønne« eller halvmodne.								
Riesen von Coethen.....	78.8	78.7	78.7	138	115	126	409	9.4
Whitesmith.....	56.9	68.4	62.7	100	100	100	412	8.6
Lady Delamere.....	51.9	69.7	60.8	91	102	97	457	16.3
Queen Ann.....	46.8	60.3	53.6	82	88	85	510	10.0
Trasher White.....	24.1	47.6	35.9	42	70	57	423	9.9
Mertensis.....	17.8	28.6	23.2	31	42	37	392	10.1
General.....	12.7	24.7	18.7	22	36	30	546	23.6
Früheste von Neuwied....	10.9	25.8	18.4	19	38	29	510	9.4
Røde og gulfrugtede Sorter, plukket som modne.								
Red Jacket.....	86.7	61.9	74.3	154	80	111	339	0.9
Triumphant gul.....	63.5	70.5	67.0	113	91	100	435	4.7
Achilles.....	56.3	77.1	66.7	100	100	100	646	12.1
Walhalla.....	48.7	77.0	62.9	87	100	94	775	10.2
Whinham's Industry.....	50.6	63.6	57.1	90	82	86	486	12.1
London.....	45.7	68.2	57.0	81	88	85	621	8.0
May Duke.....	50.8	55.3	53.1	90	72	80	512	13.8
Hönings Früheste, gul....	40.9	56.0	48.5	73	73	73	437	8.9
Jaune rouge.....	37.7	53.9	45.8	67	70	69	384	10.1
Cousin John.....	33.9	46.3	40.1	60	60	60	474	6.1
Alicant.....	39.8	29.3	34.6	71	38	52	574	13.7
Howards Lemcer.....	14.6	50.9	32.8	26	66	49	675	18.1
Sämling von Maurer.....	13.5	33.4	23.5	24	43	35	661	12.4
Dans Mistake.....	18.1	21.9	20.0	32	28	30	685	8.5
Companion.....	10.9	15.7	13.3	19	20	20	731	14.4
Forester.....	8.0	15.7	11.9	14	20	18	685	10.1

Oversigt over Udbyttet og de prøvede Sorters Dyrkningsværdi.

Af Oversigtstabellen fremgaar, at der er ret god Overensstemmelse mellem Sorternes Rækkefølge paa begge Forsøgssteder. Vel er der enkelte Forskydninger, men i Hovedsagen er det de samme Sorter, som begge Steder staar i Spidsen, og naar Red Jacket er en Del lavere ved Spangsbjerg end ved Blangsted, skyldes det, som tidligere nævnt, Angreb af Frostmaalerlarver, hvorved Sorten i et enkelt Aar mistede hele Afgrøden.

Da Jordbunden paa de to Forsøgssteder er henholdsvis svær, stiv Lerjord ved Blangsted og god sandmuldet Jord ved Spangsbjerg, og det ikke har fremkaldt væsentlige Forskydninger i Rækkefølgen, som kunde tyde paa, at enkelte eller flere Sorter fortrinsvis har foretrukket enten den ene eller den anden Jordbund, kan der med nogen Sikkerhed gaas ud fra, at Rækkefølgen ikke vilde blive væsentlig anderledes ved Dyrkning enten paa mindre svær Lerjord eller lettere Sandjord.

Sorternes Brugsværdi i Erhvervsøjemed og til Plantning i private Haver er ikke alene betinget af Ydeevnen, men er tillige afhængig af en Række andre fysiologiske og morfologiske Forhold, hvoraf særlig følgende bør fremdrages: Bærrenes Størrelse, Farve, Behaaring og Udviklingstid samt Modstandsevne mod Sygdomme, særlig Stikkelsbældræber.

Af de grøn- og hvidfrugtede Sorter har Riesen von Coethen givet det største Udbytte. Den har middelstore, dunede Bær, angribes ikke meget af Dræber og egner sig derfor baade til Salgsbær og til private Haver.

Whitesmith adskiller sig i det væsentlige kun fra foregaaende ved noget svagere Vækst og betydelig mindre Ydeevne. Bærrenes Udseende, Størrelse og Modtagelighed for Dræber er omtrent ens for begge Sorter.

Queen Ann har betydelig større, glatte Bær og er som Følge deraf en udmærket Sort til Grønplukning.

Sorter med røde Bær: Det maa antages, at Red Jacket vil faa en Del Betydning til Plantning i private Haver, da den giver et stort Udbytte og praktisk talt ikke angribes af Dræber eller Skaalrust. De smaa til middelstore, glatte og aromatiske Bær er velegnede til Henkogning og lign. Som Salgsbær vil den derimod næppe faa Betydning, dertil er Bærrene for smaa og sildige.

Achilles er meget storfrugtet, med næsten glatte, men sent modne Bær; i vaade og kolde Somre er Bærrene noget tilbøjelige til at revne og raadne. Det er et godt Salgsbær baade som modent og grønt.

Whinhams Industry har middelstore, næsten glatte og tidligt modne Bær af fin Kvalitet. Sorten er meget anvendt og efterspurgt som Salgs- og Torvebær og opnaar sædvanlig højere Priser end den sildige Sort Achilles.

May Duke staar Whinhams Industry nær baade i Kvalitet

og Ydeevne; men Bærrene er lidt større, glatte, og af en lysende, næsten kirsebærrød Farve. Det er ligesom Whinhams Industry et værdifuldt Handelsbær.

London ligner Achilles en Del, men er noget tidligere. Bærrene er glatte og lidt mindre; i Ydeevne staar den kende- ligt tilbage for Achilles.

Jaune rouge har ret smaa, tyndskallede og velsmagende Bær, der kan sidde meget længe paa Buskene uden at revne eller raadne. Sorten har nærmest kun Betydning for private Haver som sildigt Spise- eller Syltebær.

Sorter med gule Bær: Triumphant er yderig og middel- tidlig. Bærrene er middelstore, glatte og tyndskallede og egner sig godt som Spise- og Saftbær. Da Sorten tillige er ret mod- standsdygtig mod Angreb af Stikkelsbældræber, egner den sig godt til Plantning, særlig i Smaahaver.

Hönings Früheste har haarede, middelstore Bær, som mod- ner meget tidligt, hvorved den faar Betydning baade for pri- vate Haver og som Salgsbær.

Naar der tages Hensyn til baade Ydeevne og andre for Anvendelsen af Bærrene vigtige Egenskaber, er, efter de i For- søgene indvundne Resultater, de forannævnte Sorter bedst egnede til Plantning i private Haver og til Erhvervsbrug. Ved Plant- ning med Hjemmeforbrug for Øje er det som Regel mest hen- sigtmæssigt at anvende de Sorter, der angribes mindst af Stik- kelsbældræber, og tillige saa vidt muligt benytte baade tidlige og sildige Sorter, saaledes at den Periode, hvori der kan pluk- kes modne Bær, forlænges det mest mulige. Begyndes der med Hönings Früheste og sluttet med f. Eks Achilles, Red Jacket eller Jaune rouge kan der som Regel være modne Bær til Raa- dighed lige fra Jordbærtidens Slutning til de første Sommer- pærer er begyndt at modne.

Til Plantning i Erhvervsøjemed er det vanskeligt uden Kendskab til de stedlige Forhold at sige, hvilken af de nævnte Sorter der vil give det bedste økonomiske Resultat, da det meget afhænger af, hvordan Salgsforholdene er de paagældene Steder. Sælges Bærrene hovedsagelig som modne, er de røde Sorter mest værd. En Undtagelse danner dog Hönings Früheste til meget tidlige Spisebær, Torve- og Gadehandel.

I de fleste Tilfælde vil det dog være rigtigt at plante for- holdsviis mange Whinhams Industry eller May Duke og færre

af den sildige Sort Achilles, da tidlige Bær for det meste opnaar en højere Pris end de, som kommer senere frem paa Markedet. De røde Sorter har den Fordel, at de er lige anvendelige baade til Grønplukning og som modne, medens de hvidgrønne for det meste kun har ringe Værdi, hvis de først kan sælges som modne, et Forhold, der taler til Gunst for at anvende forholdsvis mange Sorter med røde Bær.

Riesen von Coethen og Whitesmith er gode til Grønplukning, men grundet paa, at Bærrene er lidt dunede, faar de ikke rigtig den klare og gennemskinnelige Farve, som de saakaldte »Glasbær« helst skal have. I denne Henseende overgaas disse to Sorter af Queen Ann, der baade har større og helt klare Bær, og selv om den ikke giver saa stort et Udbytte som de forannævnte, vil det i mange Tilfælde opvejes gennem et lettere Salg til en højere Pris.

Lady Delamere og Walhalla staar begge højt i Ydeevne, men førstnævnte er meget modtagelig for Dræber og sidstnævntes Bær er stærkt børstehaarede og tykskallede, Forhold, som i lige høj Grad forringer disse to Sorters Dyrkningsværdi.

Sorterne Trasher White, Mertensis, General, Früheste von Neuwied, Cousin John, Alicant, Howards Lemcer, Sämling von Maurer, Dans Mistake, Companion og Forester har i Forsøgene givet saa smaa Afgrøder at de næppe kan paaregnes at have nogen særlig Betydning, hverken for Erhvervs- eller Privathavebrug.

Plantematerialets Oprindelse.

Ved de af Ribe Amts vestre Landboforeninger i 1909 paa-begyndte Havebrugsforsøg blev der i Efteraaret 1910 udplantet 125 Stikkelsbærssorter til iagttagelse, indkøbte fra Stikkelsbær-specialisten *L. Maurer*, Jena, Tyskland. Heraf blev efter 3 Aars iagttagelsesdyrkning udvalgt følgende til Formering: Lady Delamere, Mertensis, General, Früheste von Neuwied, Triumphant, London, May Duke, Hönings Früheste, Jaune rouge, Cousin John, Alicant, Sämling von Maurer, Dans Mistake, Companion og Forester.

Fra Forsøget med 15 Sorter Stikkelsbær, indkøbte i 1909 hos *Rasmussen*, Horsens, og om hvilke der er givet Meddelelse i 134. og 153. Beretning fra Statens Forsøgsvirksomhed, indgik 3 af de bedste Sorter, Whitesmith, Achilles og Whinhams Industry, som Maaleprøver.

Af 49 Sorter, indkøbt hos *Jensen*, Skovdal ved Aarhus, blev i 1909 formeret *Queen Ann*, *Trasher White* og *Howards Lemcer*.

I Foraaret 1913 modtoges fra *Hurlburt*, Nebraska, Nord-Amerika, Sorten *Red Jacket* og om Efteraaret 1913 fra *Barbier*, Orleans, Frankrig, *Riesen von Coethen* og *Walhalla*.

Beskrivelse af Sorterne.

Optegnelser om Sorterne er foretaget ved Spangsbjerg. Ved Beskrivelsen er der i alt væsentligt gaaet frem efter følgende Skema:

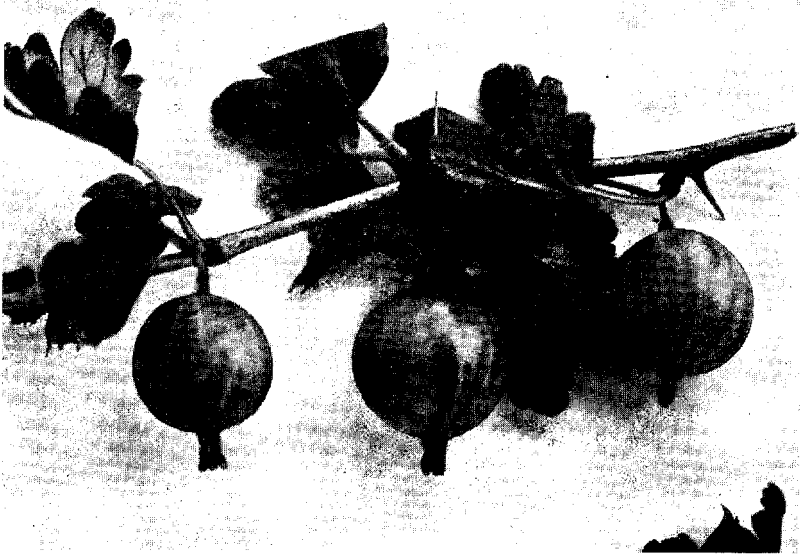
Frugten: Formen rund, rundagtig, oval, elliptisk og pære- eller flaskeformet. Overfladen glat, dunet, haaret og dugget. Skallen (Huden) tynd, middel og tyk. Størrelsen meget lille, lille, middel, stor og meget stor. Stilken kort, middel og lang. Modningen meget tidlig, tidlig, middel, sildig og meget sildig.

Væksten: Væksten opret, udbredt og hængende; aaben, middel og tæt. Bladet lille, middel og stort. Bladfylde lille, middel og stor. Farve lysgrøn, grøn og mørkgrøn. Tornen 1-, 2- og 3-grenet; svag, middel og kraftig; faa middel og mange.

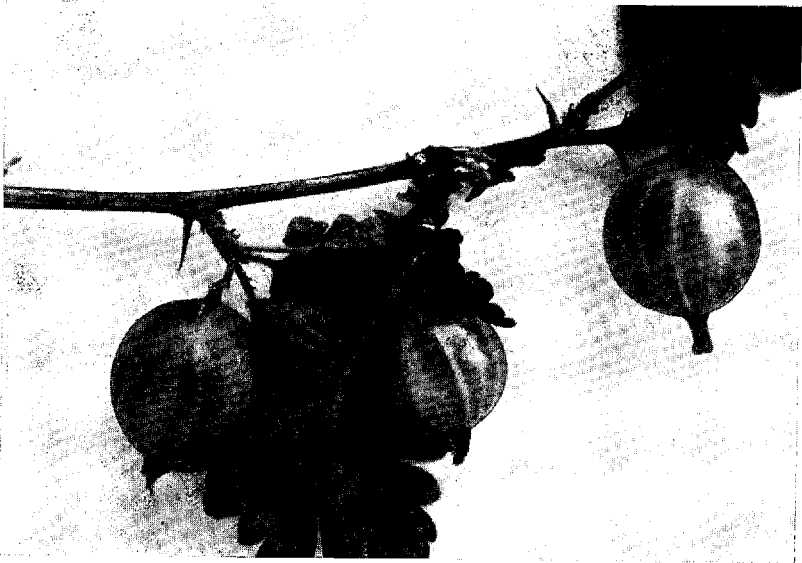
Optegnelserne om Sorterne er sammenlignet med Beskrivelsen i følgende Litteratur og er med en enkelt Undtagelse i Overensstemmelse hermed, ligesom ogsaa Oplysningerne om Sorternes Oprindelse hovedsagelig er hentet herfra:

- R. Thompson*: Catalogue of the Fruit cultivated in the Garden of the Horticultural Society of London. London 1842.
- P. Lawson & Son*: Descriptive Catalogue of Fruits. Edinburg 1864.
- J. A. Dybdahl*: Optegnelser fra den kgl. Vetr. og Landbohøjskoles Have. VI. Stikkelsbærarter. Aar?
- J. A. Dybdahl*: Jordbær og Frugtbuskarter. København 1879.
- H. Maurer*: Das Beerenobst. II. Udgave. Stuttgart 1883.
- E. W. Card*: Bush Fruit. New York 1898.
- R. Thompson*: The gardeners assistant, 5. Bind. Ny Udgave ved William Watson. London 1902.
- O. Eneroth*: Handbok i Svensk Pomologi, 5. Bind, omarbejdet af *A. Smirnoff*. Stockholm 1902.
- G. Bunyard and O. Thomas*: The Fruit Garden. London 1906.
- Louis Maurer*: Maurers Stachelbeerbuch. Stuttgart 1913.

Desuden spredte Oplysninger fra Tidsskrift for Havevæsen og Gartner-Tidende.

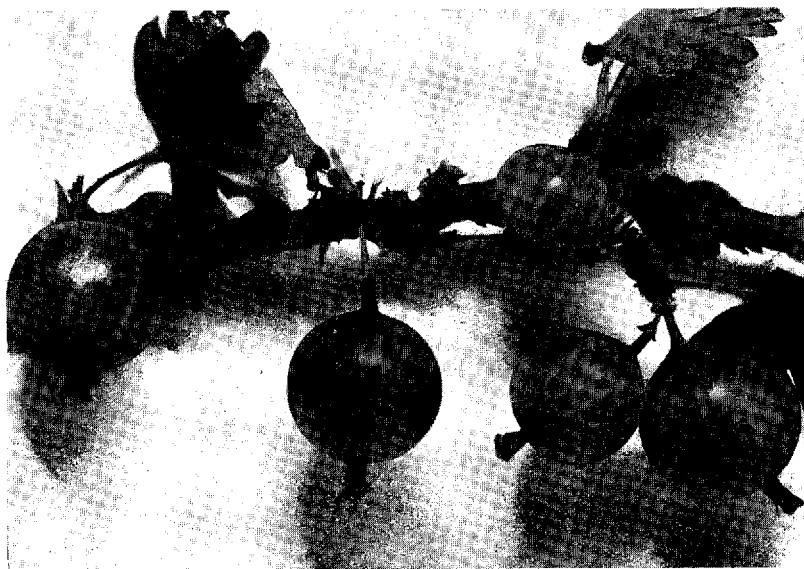
1. Riesen von Coethen.

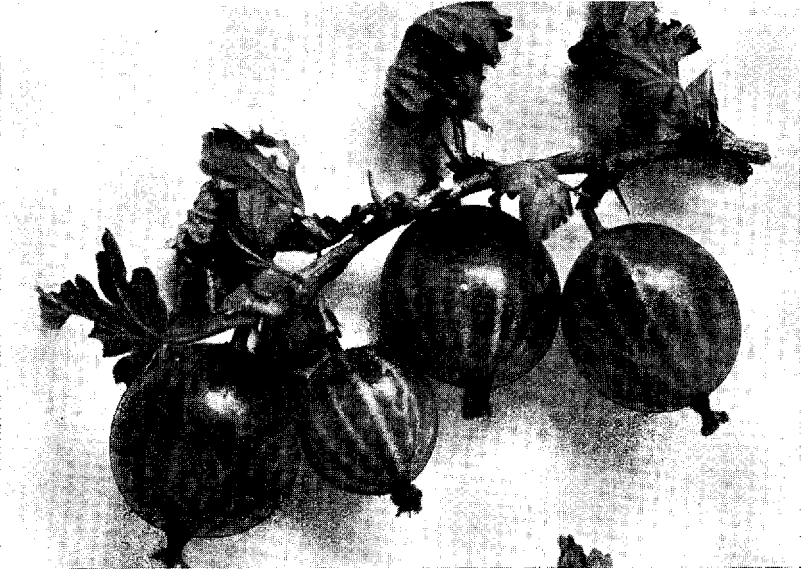
2. Whitesmith.

3. Queen Ann.

4. Red Jacket.

5. Achilles.

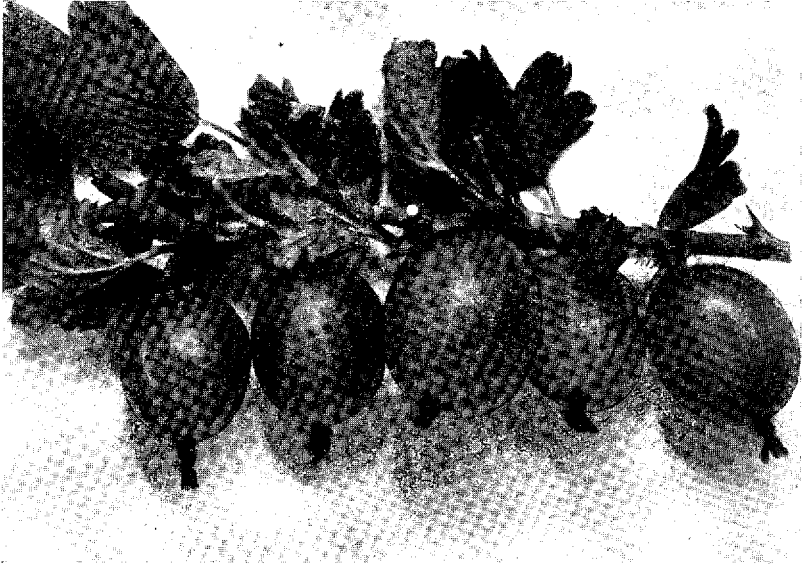
6. Whinham's Industry.

7. London.

8. May Duke.

9. Triumphant.

10. Hönings Früheste.

Sorter med grønne og hvidgrønne Bær.

Riesen von Coethen (1)¹⁾. Oprindelse ubekendt og ikke beskrevet i her tilgængelig Litteratur.

Frugten ved Modning lidt større end Whitesmith, men er ellers lig denne.

Væksten er derimod meget kraftig, opret, tæt og med en stor Bladfylde af glinsende, matte til mørkgrønne Blade, kort, tæt dunede baade paa Over- og Undersiden. Tornen ret lang, kraftig, 3- og 1-grenet, halvt af hver.

Meget yderig og af Værdi som Whitesmith.

Whitesmith (Woodward) (2), England sidst i 1700. Engelske Synonymer: Halls Seedling, Lancashire Lass m. fl. og tyske: Weisse Triumphbeere.

Nær hertil hører Sorterne Laurel, Marigold, Chatanqua, Statsraad von Ehrenheim og Riesen von Coethen.

Det er en af de ældste Sorter og er stedse meget dyrket. Den lovprises af alle Forfattere som et fint, velsmagende, tyndskallet Spisebær. Her i Landet synes grønfrugtede Sorter som modne ikke at have Publikums Yndest. Omtales allerede af *Bredsted* i Tidsskrift for Havevæsen 1878 og anbefales senere i alle Frugtavlsbøger, ligesom Sorten ogsaa var den højest ydende af de grønfrugtede i Sortsforøget 1910—20.

Frugten knap middelstor, rundagtig til elliptisk, tæt, kort dunet. Farven ved Grønplukning lys graagrøn, paa Solsiden lidt brunfarvet langs Aarerne, ved Modning gulligrøn, rødlig punkteret og med en behagelig, sød krydret Smag. Meget tyndskallet, middeltidlig eller tidlig.

Væksten middel til ret kraftig, opret og jævn tæt. Bladfylden stor. Farven glinsende matgrøn til mørkere grøn. Tornen middel, ret spids, vandret, 1- og 3-grenet, mest 1-grenet.

En haardfør, yderig og ret tidlig udviklet Sort med meget velsmagende, men lovlig smaa Bær.

Lady Delamere (Wild.), England. Sorten ikke meget udbredt og kun lidt dyrket. Ved Det kgl. danske Haveselskabs Bedømmelse i 1892 vurderes denne til 2. Klasse.

Frugten godt middelstor, lang elliptisk, glat, hvidgrøn til lys graagrøn; Stilken ret lang; temmelig tyndskallet og af svag syrlig Smag.

Væksten meget kraftig, tæt, opret til lidt hængende. Blade nærmest store, lys matgrønne til lysgrønne; stor Bladfylde. Tornen ret lang, spids 3-grenet, i saa store Mængder, at Plukningen hæmmes deraf.

Meget yderig, men stærkt modtagelig for Angreb af Stikkelsbærdræberen.

Queen Ann (Sampson) (3) eller Queen Ann's White og Queen Anne, England. En ældre Sort, der ikke omtales i nyere Litteratur og kun dyrkes enkelte Steder. I *Dybdahls* Optegnelser fra Landbo-

¹⁾ Tallene i Parentes henviser til Billedernes Numre.

højskolens Have anføres, at Sorten, der maaske ikke er ægte men er meget værdifuld.

Frugten ret stor, oval, enkelte rundagtige til elliptiske, glat og ret kortstillet. Farven grøn til mørkgrøn, ved Modning hvidgrøn, svagt gullig og lidt dunet; jævn tykskallet. Smag syrlig-sød. Middeltidlig.

Væksten kraftig, opret og tæt. Bladet ret dybt indskaaret, grønt, Oversiden glat og Undersiden spredt dunet. Mange Torne, der er ret lange, spidse, paa ældre Grene 1-grenede og paa yngre 3- og 1-grenede, omtrent halvt af hver. (Efter *Maurer* 1883 skal Sorten være faatornet og tyndskallet).

Ret yderig Sort med smukke Glasbær, der er udmærkede til Salg i grøn Tilstand.

Trasher White (Yate), England (skrives ogsaa Thrasher W.). En ældre Sort, der hurtig er gaaet ud af almindelig Dyrkning. Anbefales i Tidsskrift for Havevæsen i 1878 til almindelig Dyrkning og betegnes af *Dybdahl* som ret god.

Frugten ret stor, elliptisk, glat eller svagt dunet og ret kortstillet. Ved Grønplukning lys graagrøn, hyppig med brunrød Solside, ved Modning grønlig-hvid; ret tykskallet og af en syrlig-sød Smag. Middeltidlig.

Væksten middel, opret eller lidt hængende, tæt. Bladet stort, glinsende mørkgrønt og glat. Tornen jævnt kraftig, 1-grenet og enkelte 2- og 3-grenet, især paa de yngre Skud.

Giver kun et lille Udbytte, men er god til Plukning som grøn.

Mertensis (Merten), Tyskland. Sorten opgives at være modtaget af *Maurer* 1855 og opkaldt efter Tiltrækkeren *Merten*, Erfurt.

Frugten lille til middel, elliptisk og rundagtig, hyppigt halset ved Stilken, glat eller svagt dunet, mørk graagrøn med mørkgrønne eller brunlige Aarer, senere lysgrøn; ret tyndskallet; syrlig Smag. Middeltidlig.

Væksten nærmest svag, aaben med overhængende, tynde Grene. Bladet ret lille, glat, grønt til mørkgrønt, senere stærkt brunfarvet. Tornen middel, mest 1-grenet undertiden med en Bitorn.

Ydeevnen ringe og Kvaliteten mindre god.

General (Thewless), England. Sorten synes ikke mere at være i Kultur og er ikke omtalt i nyere Litteratur.

Frugten nærmest stor, elliptisk til pære- eller flaskeformet, noget uens, glat eller svagt dunet ved Bæger og Stilk. Farven mørkgrøn, senere lysere hvidgrøn. Nærmest langstillet; tyndskallet, syrlig til sur. Sildig.

Væksten lav, opret, tæt. Bladet middelstort, mørkgrønt, paa Undersiden dunet. Tornen middel, 1- og 3-grenet, paa ældre Grene 1-grenet.

Ring Udbytte, svag Vækst og meget modtagelig for Sygdomme.

Früheste von Neuwied (*Peter Hoppen*), Tyskland, ca. 1873. Skal være en Frøplante af Mertensis og bragt i Handelen af *Maurer* 1894. Beskrives i *P. Henriksen*: Frugt 1916, og senere af flere Forfattere.

Frugten stor, oval til højrund, hyppigt skæv og kantet, spredt til ret tæt finhaaret, undertiden med et hindeagtigt Blad i Forlængelse af Hovedaaren, hvad der skæmmer Udseendet. Farven ved Grønplukning graagrøn, senere lys gulligrøn; nærmest tyndskallet og med en svag syrlig-sød Smag. Tidlig.

Væksten ret svag, opret eller lidt udbredt og aaben. Bladfyldte ringe. Bladet glat, grønt til graagrønt, hyppig med brunfarvede Pletter langs Bladranden, Tornen vandret, jævnt kraftig, 1- og 3-grenet, mest 1-grenet. Sidetornene paa de 3-grenede er smaa og falder let af.

Ydeevnen for lille, *Væksten* svag og haarede Frugter, der ikke er yndet til Grønplukning.

Sorter med røde Bær.

Red Jacket (Saunder) (4), Ontario, Canada (Houghton $\times$ Red Warrington), opkaldt og bragt i Handelen af G. S. Josselyn, Fredonia, N. Y. Der findes ogsaa en engelsk storfrugtet Sort under samme Navn. Indført her til Landet af Forsøgsstationen ved Spangsbjerg 1913 fra Nord-Amerika. Er opført i Listen over Stikkelsbærsorter i Aarvog for Gartneri 1932.

Frugten lille, rund til rundagtig, enkelte elliptiske, stærkt dugget; mange, indtil Halvdelen, 2-frugtede. Farven lys til violet-rød. Skallen tynd og Smagen ejendommelig krydret, sød. Middeltidlig til sildig.

Væksten meget kraftig og meget tæt, udbredt til hængende. Bladet middelstort, ret dybt delt, lysgrønt til grønt, glinsende, ganske kort dunet paa Undersiden. Tornen meget kraftig, i stor Mængde og tæt siddende, 1- og 3-grenet, halvt af hver, og derfor noget besværlig at plukke.

Sorten er meget yderig og angribes sjældent af Stikkelsbærdræber eller Rust, hvorfor den kan anbefales til Privathaver, men er for lille og sildig til Handelsbrug.

Achilles (Jared) (5), England. Kun omtalt en enkelt Gang i engelsk Litteratur. H. Maurer beskriver den i 1883, derimod findes den ikke i Sønnens store Stikkelsbærbog 1913. Nær hertil hørende Sorter er Sproffens Goliath, Admiral Reuter, London og Stor rød engelsk Glasbær.

Anbefalet i Aarsberetningen 1873 fra Selskabet til Havedyrkningens Fremme, og i *Dybdahls* Optegnelser gives den Karakteren god. Ligeledes vurderes den højt i nyere Litteratur og var den højst ydende af de rødfrugtede Sorter i Sortsforsøget 1910-20.

Frugten stor, rundagtig og oval, glat eller svagt dunet, lys til mørk brunrød. Sfalken middellang. Skallen nærmest tyk og Smagen syrlig. Meget sildig.

Væksten meget kraftig, tæt, hængende. Bladet middel til stort, glinsende mørkgrønt og glat. Tornen kraftig, 1-grenet, temmelig tyk og tætsiddende.

En meget yderig Sort. Kan plukkes tidligt som grøn. Er lovlig sent moden og faar i kolde Somre ret mange revnede og raadne Bær.

Walhalla. Ingen Oplysninger om Sorten i her tilgængelig Litteratur.

Frugten stor til meget stor, oval til aflang, uregelmæssig, tæt, ret lang, stivhaaret, langstilket, enkelte tofrugtede. Farven mørk til sortrød. Tykskallet, syrlig til sur. Middeltidlig.

Væksten meget kraftig, noget udbredt, lidt hængende, ret aaben. Bladet middelstort, glinsende mørkegrønt med lidt indadbøjede Bladrande. Tornen knap middellang, 1- og 3-grenet, mest 1-grenet og ret spredt siddende.

Meget yderig og storfrugtet Sort, men er grov, tykskallet og stærkt haaret og derfor af mindre god Kvalitet.

Whinham's Industry (Whinham) (6), Skotland, ca. 1830. Tysk Navn: Rote Triumphbeere. Tiltrukket af Gartner *Robert Whinham* i Skotland, men først udbredt efter hans Død i 1858. En af de mest udbredte Sorter og dyrket i alle Lande. anbefales i Gartner-Tidende 1891 og beskrives i Bedømmelsen fra Det kgl. danske Haveselskabs Have 1892 som en rigtbærende Torvesort, i Kvalitet kun 2. Klasse. Sorten er dog værdifuld, hvad der fremgaar af Oplysninger i Danmarks Frugtavl 1925, hvorefter den udgør ca. 28 pCt. af de her i Landet formerede Stikkelsbærbuske.

Frugten ret stor, rundagtig, oval til aflang, glat eller spredt, ret langhaaret, tæt, kortdunet og lange Stilke, der hyppigt er lidt tykke ved Frugten. Farven lysrød til mørk eller sortrød. Skallen middeltykk og Smagen sød eller svagt syrlig. Tidlig.

Væksten middelkraftig, opret og jævnt tæt. Bladet middelstort, glinsende mørk-graagrønt, paa Oversiden kort, tæt dunet, og paa Undersiden kraftigere dunet. Tornen middellang, vandret og spids, 1- og 3-grenet, halvt af hver.

En jævnt frugtbar Sort af god Kvalitet og et meget efterspurgt Handelsbær.

London (Banks) (7), England, ca. 1830. Er i England gennem en lang Aarrække blevet præmieret for sine store Frugter og har ligeledes fundet stor Udbredelse i Tyskland. Først i de senere Aar dyrkes den her i Landet. Omtales i *P. Henriksen*: Frugt 1916, og af enkelte senere Forfattere.

Frugten ret stor, ensartet, rundagtig til oval, enkelte elliptiske, glat eller ganske svagt dunet. Farven lys til mørk-brunrød. Stilken middellang. Skallen jævnt tyk og Smagen behagelig syrlig-sød. Sildig.

Væksten middel, udbredt, noget hængende og tæt. Bladet middelstort, glat, grønt til mørkgrønt, glinsende og med stor Bladfylde. Tornen middel, 1-grenet, jævnt tætsiddende.

Sorten ligner en Del Achilles, men er noget tidligere og knap saa tykskallet og staar tilbage for denne i Ydeevne.

May Duke (8), England. Tiltrækkeren ubekendt. *L. Maurer*

har faaet Sorten fra Worcester i 1892 og beskrevet denne i 1913. Opført paa Sortslisten i *Henriksen*: Frugt 1916, og *Gram*: Frugtavl 1920.

Frugten godt middelstor, rundagtig til oval, ensartet, glat og svagt dugget. Enkelte tofrugtede, den ene dog altid lille. Farven smukt skinnende lysrød, senere mørkrød. Stilken ret kort og tynd. Tyndskallet; velsmagende, svagt syrlig-sød. Tidlig.

Væksten middel, opret, lidt udbredt og meget tæt. Bladet knap middelstort, grønt eller mørkgrønt, tæt dunhaaret baade paa Over- og Undersiden. Tornen middellang, spids, mest 1-grenet og enkelte 2- og 3-grenet.

Udbyttet godt og er paa Grund af Frugtens smukke Udseende, gode Kvalitet og Tidlighed en værdifuld Handelsfrugt.

Jaune rouge. Formodes at være af fransk Oprindelse. *Maurer* modtog denne fra *A. Wilhelm*, Luxemburg, 1856, og har beskrevet den i 1913.

Frugten lille rund eller højrund, kort, tæt dunet. Stilken middel, undertiden med to Bær. Skallen tynd. Smagen krydret-sød. Sildig til meget sildig.

Væksten middel til kraftig, opret, tæt. Bladet stort, mørkegrønt, ret dybt indskaaret, glat eller svagt dunet paa Undersiden. Tornene tætsiddende, stive, knap middellange, tykke 3- og 1-grenede, mest 1-grenede og derfor ubehagelig at plukke.

Udbyttet jævn stort, men Frugterne smaa og sent modne og nærmest af Betydning for private Haver.

Cousin John. Oprindelse ubekendt. Ikke beskrevet i her tilgængelig Litteratur.

Frugten middelstor, oval til elliptisk, glat eller kort dunhaaret. Farven rød til mørkrød med svagt brunlig-rødt. Stilken middellang eller kort. Skallen middel til ret tyk og Smagen syrlig. Sildig.

Væksten middel til kraftig, aaben, hængende, ret tynde Grene. Tornen middelstor, mest 1-grenet.

Ydeevnen ret lille og Kvaliteten mindre god.

Alicant. Oprindelse ubekendt. Beskrives af *Maurer*: Ill. Handbuch des Obstkunde, 1867, og har været kendt længe i Tyskland. *Dybdahl* skriver, at der er god Grund til at stille Sorten i 1. Klasse, og at denne er særdeles værdifuld, men alligevel har den ikke faaet større Udbredelse her i Landet.

Frugten middelstor, elliptisk eller rundagtig, glat eller med spredte, korte Haar, stærkt dunet. Farven rød til mørk-blodrød, hyppig rød-farvet langt op paa Stilken, der nærmest er lang. Tyndskallet og af en syrlig-sød Smag. Middeltidlig.

Væksten svag, opret, lidt hængende, tæt. Bladet middelstort, dybt delt, glat, grønt til mørkegrønt, glinsende. Tornen middelstor, 1-, 2- og 3-grenet, mest 1-grenet.

Udbyttet kun lille, men Frugten er et velsmagende Spisebær.

Howards Lemcer. Om denne Sorts Oprindelse findes ingen

Oplysninger i tilgængelig Litteratur, og maaske er Sorten uægte, idet der i Bunyards Plantekatalog omtales en Sort med et lignende Navn, nemlig Lancer (Howard), men denne er grønfrugtet.

Frugten nærmest stor, regelmæssig, oval til elliptisk, spredt til jævnt tæt, kort blødhåret. Farven rød til brunrød med stærkt fremtrædende Aarer. Kortstilket, middeltyk Skål og syrlig Smag. Middeltidlig.

Væksten middelkraftig, opret, lidt udbredt, aaben. Bladet stort, glinsende grønt, fint dunet paa begge Sider. Tornen lang, 1-grenet, spids og lidt tilbagebøjet.

Udbyttet ret lille og Kvaliteten mindre god.

Sämling von Maurer (H. Maurer), Tyskland. Tiltrukket af *Heinrich Maurer*, Jena, ca. 1855. Allerede omtalt i *Dybdahls* Optegnelser som ret god og senere hist og her i Frugtavlslitteraturen.

Frugten stor, foranderlig oval, rundagtig, enkelte pæreformede, kantet og hyppig plad ved Enderne. Tæt og lang, stift børste-håret. Farven rød til mørkerød, senere helt sortrød. Stilken middel til lang. Skallen jævnt tyk og Smagen syrlig-sød. Tidlig til middeltidlig.

Væksten middelkraftig, ret aaben, opret til udbredt. Bladet stort eller middel, glinsende mørkegrønt med lidt indadbøjet Bladrand. Tornen ret spredt siddende, knap middellang, 1- og 3-grenet, mest 1-grenet.

Udbyttet kun lille og Bærrene grove, kraftige, stift børste-hærede.

Dans Mistake (Spencer), England i Midten af 1800. Udbredelse her i Landet kun ringe. Omtales i *Henriksen*: Frugt 1916.

Frugten stor til meget stor, oval, enkelte rundagtige, glat eller ganske enkelte Haar. Farven skinnende klar rød, senere mørk purpur-rød. Stilken middel til lang. Skallen ret tyk, Smagen syrlig. Middeltidlig.

Væksten ret svag, opret til udbredt, jævnt tæt med ret tynde Skud. Bladet nærmest lille, mat til graagrønt, senere stærkt brunrødt, glat. Tornen middel, jævnt tæt, spids, 1-grenet. (Efter *L. Maurer* 1913 skal Sorten have meget kraftig Vækst).

Udbyttet kun lille, men med store og smukke Bær.

Companion (Hopley), England i Begyndelsen af 1800. Ved Det kgl. danske Haveselskabs Bedømmelse i 1892 vurderes den: »med god Smag og ringe Udseende, 2. Klasse«. Ingen Udbredelse her i Landet. Omtales i *Henriksen*: Frugt 1916.

Frugten oval til aflang og rundagtig, hyppig lidt kantet, tæt, stift børste-håret. Farven lys grønlig-rød, senere mørk graalig-rød. Stilken middellang. Skallen middeltyk og Smagen sød. Tidlig til middeltidlig.

Væksten meget svag, lav, ret tæt, opret til lidt udbredt. Bladet middelstort, gulgrønt til lysgrønt, glat. Tornen middelkraftig, jævnt tætsiddende, 1- og 3-grenet, mest 1-grenet.

Meget lille Udbytte, men meget store Bær af et daarligt Udseende.

Forester (Etchells), England. Synes kun lidt udbredt. Omtalt i Det kgl. danske Haveselskabs Beretning 1892 som et 1. Klasses Bær.

Frugten stor, oval, ofte uregelmæssig og hyppigt noget flad ved

Enderne, ret stærkt rødligfarvet haaret og stærkt graadugget. Farven matrød, senere mørkrød. Stilken lang, tynd, Skallen ret tynd og Smagen syrlig-sød. Middeltidlig.

Væksten svag, opret, lidt aaben. Bladet middelstort, grønt. Tornen ret spredt siddende, 1- og 3-grenet, mest 1-grenet.

Meget lille Udbytte, men smukke, velsmagende Bær.

Sorter med gule Bær.

Triumphant (E. Schamal) (9), Böhmen. *Maurer* modtog Sorten fra Planteskoleer *Schamal*, som ikke kendte dens Oprindelse. Et enkelt Sted i engelsk Litteratur omtales ogsaa en gulfrugtet Sort under samme Navn, men uden Beskrivelse, ligeledes en rødfrugtet Sort.

Frugten knap middelstor, elliptisk til lang elliptisk, ensartet, glat eller svagt dunet og stærkt dugget, med ret kort Stilk. Farven smuk guldgul. Skallen tynd og Smagen svagt syrlig-sød. Tidlig.

Væksten kraftig til meget kraftig, opret og tæt. Bladfylden stor. Bladet glinsende grønt. Torne i rigelige Mængder, ret lange, meget spidse, mest 3-grenede.

Meget stort Udbytte. Er haardfør og meget tidligt udviklet og fortrinligt som Saftbær.

Hönings Früheste (Höning) (10), Tyskland. Tiltrukket af *Jul Höning*, Neuss a/Rh. og beskrevet første Gang 1902. Er sikkert et Barn af Yellow Lion (Ward). Omtales i *Henriksen*: Frugt 1916, og *Gram*: Frugtlavl 1920.

Frugten middelstor, rundagtig, oval, ensartet, tæt, langt blødhaaret. Farven smuk lys-voksgul. Ret kortstillet, tyndskallet og af en sød, aromatisk Smag. Meget tidlig.

Væksten meget kraftig, opret og tæt. Bladet glat, glinsende lysgrønt. Tornene meget tæt siddende, store, kraftige, lange, spidse, 3-grenede.

Ret yderig og paa Grund af dens Tidlighed og gode Smag et fortrinligt Handelsbær.